

Funderingar kring vattenförvaltningen

Vattenkonferens i Degeberga

4 mars 2020

Michael Lehorst

Ett levande föreningsliv med kulturarvet i centrum

Vi

- bevarar och utvecklar värdefulla byggnader och miljöer
- dokumenterar och tillgängliggör den lokala historien
- bjuder in till evenemang och traditionellt högtidsfirande
- skapar mötesplatser och bidrar till lokal gemenskap
- bidrar till lokalsamhällets utveckling

Visionen:
"En levande hembygd,
öppen för alla"

Vi ska

- värna kulturarvet över tid
- vara en välkomnande rörelse som möter människors kulturarvsintresse
- verka i stads- och landsbygd
- spela en aktiv roll för en hållbar samhällsutveckling

Största organisationen för hållbara natur- och kulturlandskap i landet:

- 420 000 medlemmar
- 2050 hembygdsföreningar
- 26 regionala förbund
- Styrelse och kansli i Stockholm
- Hela landet: från glesaste bygd till Möllevången
- Lokal social hållbarhet!
- I många vattenlandskap!

Årligen

Insatser lokalt:

- 4 miljoner arbetstimmar (värde 1 miljard kr)
- 36 000 evenemang arrangeras
- 4,5 miljoner besökare
- 11 000 byggnader förvaltas
- 500 böcker ges ut
- 70 000 besökare på 2000 landskapsvandringar
- 670 föreningar investerar för fysisk tillgänglighet
- 700 föreningar anordnar cirklar och kurser
- 800 föreningar har arrangemang för barn och unga

SVERIGES
HEMBYGDSFÖRBUND

www.hembygd.se/om-shf/hembygdsrorelsen-i-siffror/

Sveriges hembygdsförbund SHF

Samordnar, företräder och stödjer hembygdsrörelsen

Fokus 2018-2022 på:

- förenings- och demokratiutveckling
- barn och unga
- landskapets förändring

- Verksamhets- och kunskapsutveckling enligt fokusområdena
- Remissvar
- Myndighets- och domstolsärenden
- Konferenser och lobbying
- Regeringens sakråd
- Offentliga kommittéer, råd och nätverk
- Opinion och debatt
- Forskning
- Möten och projekt med RK och myndigheter
- Möten och projekt med andra organisationer
- Egna projekt
- Kampanjer
- Finansieringskoordination (stöd)
- Nationella (landskaps-)konferenser
- NGO-nätverk

Vattenhistoriskt Nätverk: VhN

Vattenhistoriskt nätverk

- bildades i Norrköping 2018
- samlar genom Arbetets Museum nationella miljöorganisationer som Arbetlivsmuseernas Samarbetsråd, Svenska Industriminnesföreningen, Sveriges Hembygdsförbund, Europa Nostra Sverige och ICOMOS Sverige samt SVAF, LRF och Jordägareförbundet.
- Omfattningen av de olika verksamheterna är c:a 3500 föreningar med 500 000 medlemmar över hela landet.
- Remissinstans till Havs- och vattenmyndigheten och Vattenmyndigheterna m. fl.

VhN:s syfte

- synliggöra och påvisa värdefullt kulturarv, inklusive kulturarvsverksamheter, i vattenlandskapen
- på bästa sätt ta tillvara och utveckla vattenlandskapens kulturarv och verksamheter
- få till konstruktiva lösningar till gagn för både kultur- och naturmiljö vid vatten
- samverka om de styrmedel och de beslut som påverkar vattenlandskapens kulturarv och kulturarvsverksamheter
- samverka för att helhetssyn där kulturmiljö, inklusive kulturarvsverksamheter, vägs på samma vis och på likvärdig grund som naturmiljö och övriga intressen

SHF:s Landskapsprogram

Landskap enligt Europeiska landskapskonventionen

Landskap med och av människor

Stärka hembygdsrörelsens röst för den lokala utvecklingen

Tydliggöra och öka vårt bidrag till
den lokala utvecklingen

Hållbar lokal utveckling som
hembygdsrörelsen vill ha den

Största hoten?
Hur vill vi ha det?
Hur blir det hållbart?
Vad kan hembygdsrörelsen göra?

Igenväxning
Vattenförvaltning
Skogsbruk
Förtätning
Attityder till historia

Utveckla den sociala/kulturella dimensionen av miljömålen

Externa grunder och mål för landskapsarbetet:

- Europeiska landskapskonventionen
 - Århuskonventionen
 - Farokonventionen
 - Davosdeklarationen
 - Leeuwardendeklarationen
 - Agenda 2030
-
- Kulturpolitiken
 - Miljöpolitiken (inklusive miljömålen)
 - Samhällsbyggnadspolitik
 - Landsbygdspolitik
 - Skogspolitik
 - Vattenpolitik
 - m.fl.

“Det är i natur- och kulturlandskapet vi alla lever. Det lokala landskapet är det vi inom hembygdsrörelsen kallar hembygd. Hur landskapet tas tillvara, används och utvecklas är avgörande för hur människor trivs och känner sig hemma. Genom vårt arbete med landskapet bidrar vi till en hållbar samhällsutveckling och goda livsmiljöer.”

Vi vill se en hållbar utveckling som utgår från
lokalsamhället

Vi vill se en gemensam helhetssyn kring
landskapets värden

Vi vill att sociala och kulturella värden får större
betydelse i beslut som påverkar landskapet.

Vi vill se en hållbar utveckling som utgår från lokalsamhället

Vi vill se en gemensam helhetssyn kring landskapets värden

Vi vill att sociala och kulturella värden får större betydelse i beslut som påverkar landskapet.

Fokus på lokalt hållbar utveckling, där den sociala hållbarheten är grunden!

Kulturarvstjänster och Social infrastruktur

Begreppet kulturarvstjänster

Begreppet myntades av SHF i vårt remissvar på Landsbygdskommitténs betänkande 2017.

Finns starkt behov av och utvecklingspotential i att

- lyfta kulturarvets värden för lokal utveckling och
- lyfta kulturarvsaktörerna.

Att uppmärksamma, ta tillvara och använda kulturarvet bidrar till en hållbar lokal utveckling, god livsmiljö och välfärd.

Begreppen Kulturarvstjänster och Social infrastruktur

Ekosystemtjänster:

alla produkter och tjänster som naturens ekosystem ger oss människor och som bidrar till vår välfärd och livskvalitet.

Ekosystemtjänster är alltså grunden för vår välfärd.

Grön infrastruktur:

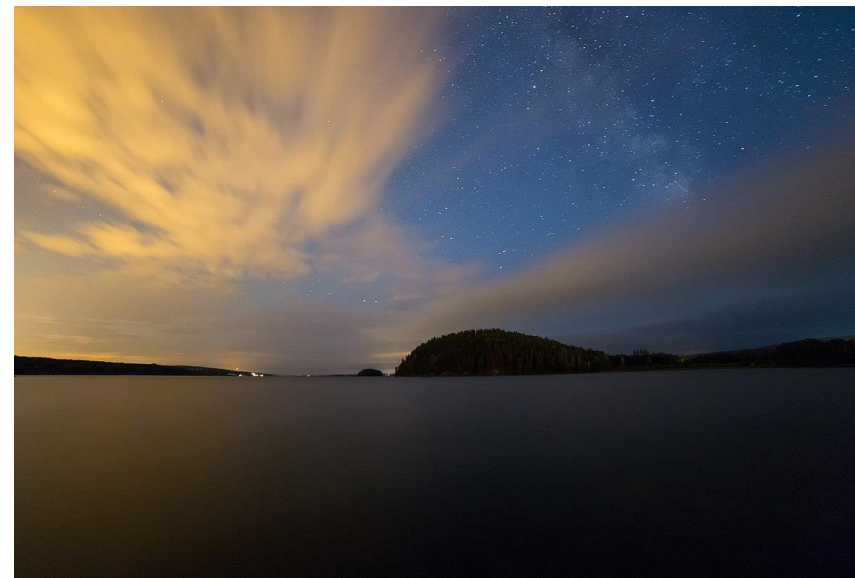
ekologiskt funktionella nätverk av livsmiljöer och strukturer, naturområden samt anlagda element som utformas, brukas och förvaltas på ett sätt så att biologisk mångfald bevaras och för samhället viktiga ekosystemtjänster främjas i hela landskapet.

Kulturarvstjänster:

de värden som användningen av landskapets kulturarv bidrar med för ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar utveckling, välfärd och god livsmiljö.

Social infrastruktur:

socialt och kulturellt funktionella nätverk av rum, vägar, platser, områden, organisationer och tjänster, som förvaltas i hela landskapet för ett öppet, levande och sammanhållet samhälle och gott liv för människor

Begreppen Kulturarvstjänster och Social infrastruktur

”Om du tar dig tid att åka längre in i vårt landskap så finns det mycket att upptäcka. I Borgvik finns en mycket fin bruksmiljö bevarad. Mitt i den frodas nutida kultur genom en stor konsthall, restauranger, gästhamn, camping, café, butiker och olika arrangemang.”

Begreppen Kulturarvstjänster och Social infrastruktur

Vi vill mer detaljerat se:

Goda bebyggda landskap

Levande sjö- och vattenlandskap

Rika odlingslandskap

Levande skogslandskap

SVERIGES
HEMBYGDSFÖRBUND

Vi vill se levande sjö- och vattenlandskap...

...där en mångfald av ekonomiska, ekologiska, sociala och kulturella värden används och utvecklas tillsammans på ett hållbart sätt.

Hur blir det hållbart?

Vi vill att

- nationella och regionala myndigheters värdering och underlag ska utgå från en helhetssyn på landskapet och dess värden. Det innebär bland annat att de måste föra en dialog med lokala organisationer och de människor som bor i och brukar landskapet.
- statlig och kommunal miljövård ökar resurserna till verksamheter som också ser till vattendragens ekonomiska, sociala och kulturella miljövärden.
- Riksantikvarieämbetet och länsstyrelsen tillförs resurser för ökat stöd till vattenmiljövårdens utveckling av åtgärder i vattendragen.
- vattenförvaltningen beaktar vattenlandskapens alla dimensioner av hållbar utveckling.

Hur blir det hållbart?

Vi vill att

- de krav som EU:s vattendirektiv medför, möts med åtgärder som även gynnar sjö- och vattenlandskapens olika sociala, kulturella och ekonomiska värden, utifrån vad direktivet faktiskt medger.
- vattenråden, som är de lokala och regionala samverkansorganen i vattenfrågor, bjuder in även organisationer som företräder kulturella och sociala intressen i dialogen om lokal vattenvård.
- kunskaperna ökar om klimatförändringens konsekvenser för vattenlandskapens sociala och kulturella värden, exempelvis vid översvämningar och extrema väderfenomen. För att dessa värden ska kunna skyddas och tas tillvara behöver åtgärdsplaner tas fram.

Hur blir det hållbart?

Vi vill att

- de krav som EU:s vattendirektiv medför, möts med åtgärder som även gynnar sjö- och vattenlandskapens olika sociala, kulturella och ekonomiska värden, utifrån vad direktivet faktiskt medger.
- Vattenråden, som är de lokala och regionala samverkansorganen i vattenfrågor, bjuds in att samverka med andra organisationer som företräder kulturella och sociala intressen i dialogen om lokal vattenvård.
- Vi vill se ökade kunskaper om klimatförändringens konsekvenser för vattenlandskapens sociala och kulturella värden, exempelvis vid översvämningar och extrema väderfenomen. För att dessa värden ska kunna skyddas och tas tillvara behöver åtgärdsplaner tas fram.

Regionala
samverkansprocesser

Vad kan vi bidra med?

- Nationella och regionala myndigheternas värdering och underlag behöver utgå från landskapet och dess värden och löpande föra en dialog med berörda myndigheter och de människor som bor där och brukar det

Kunskap!

Påverkan!

- De krav som EU:s vattendirektiv för, behöver mötas med åtgärder som beaktar landskapets kulturella, sociala, ekologiska och ekonomiska värden, utifrån vad direktivet medger

Metoder!

Opinion!

- Vattenråden, som är de lokala och regionala samverkansorganen i vattenfrågor, behöver bjuda på metoder som företräder kulturella och sociala intressen i dialogen om vatten

Samverkan!

SVERIGES
HEMBYGDSPÖRUM

Landskapsprogrammet:

- Beslut inriktning SHF styrelse september 2019
- Remiss till regionala förbunden höst/vinter 2019/2020 – användbart för föreningarna?
- Utveckling vinter 2020
- Beslut våren 2020
- Hemsida och pamflett
- Handböcker, information, exempel, kurser/cirklar...

Utvecklingspotential för vattenförvaltningen

Följ Riksdagens beställning!

Med utgångspunkt i prop. 2017/18:243

- "De möjligheter att ställa mindre långtgående krav som följer av EU-rätten till förmån för samhällsnyttiga verksamheter ska utnyttjas fullt ut vid t.ex. meddelande av miljö kvalitetsnormer och andra föreskrifter samt vid beslut om klassning av vattenförekomster."
- "De myndigheter som ansvarar för förvaltningen av kvaliteteten på vattenmiljön kommer att bli skyldiga att utnyttja de möjligheter till undantag och lägre ställda krav som ramdirektivet för vatten möjliggör."

Vattenförvaltningsförordningen (2004:660)

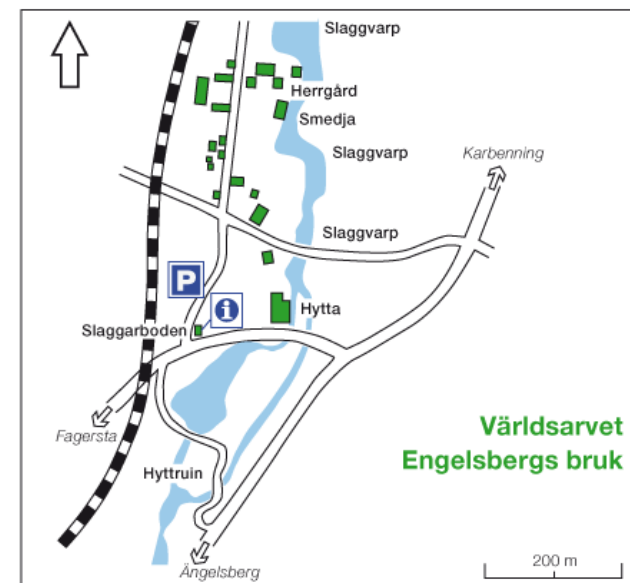
Kraftigt modifierade vatten (KMV), enligt 4 kap. 3 §VFF

Vattenmyndigheten ska förklara en ytvattenförekomst som **konstgjord eller kraftigt modifierad**, om den har skapats genom mänsklig verksamhet eller på grund av mänsklig verksamhet har ändrat sin fysiska karaktär på ett väsentligt sätt och

1. **de hydromorfologiska förändringar som behövs för att vattenförekomsten ska uppnå god ekologisk status kan antas på ett betydande sätt negativt påverka**

- a) **miljön i stort,**
 - b) sjöfart eller hamnanläggning,
 - c) **rekreationsintressen,**
 - d) kraftproduktion, dricksvattenförsörjning, bevatning eller annan verksamhet som vatten lagras för,
 - e) verksamhet eller åtgärd för skydd mot översvämning, markavvattning eller annan vattenreglering, eller
 - f) **annan verksamhet av väsentlig betydelse från allmän synpunkt,**
- och

2. det av tekniska skäl eller på grund av höga kostnader inte är rimligt att på något annat sätt som är ett väsentligt bättre alternativ för miljön åstadkomma den nytta som följer av att vattenförekomsten är konstgjord eller kraftigt modifierad

SVERIGES
HEMBYGDSPÖRUND

Inga vattenförekomster har KMV-klassats
tack vare andra miljövärden,
rekreationsintressen eller
verksamhetsvärden än storskalig
vattenkraft

Business as usual...?

God ekologisk status:

Så bra miljöåtgärder som möjligt utifrån vad vattendragsekologin behöver

SVERIGES
HEMBYGDSFÖRBUND

KMV och God ekologisk potential:

Så bra miljöåtgärder som möjligt utifrån vad miljön, boende, rekreativintressena eller verksamheterna tål

SVERIGES
HEMBYGDSFÖRBUND

Vattenförvaltningen tagen på sängen av ska-
regeln.

Nu trevande KMV-utveckling utifrån endast
kulturmiljövärden och vad de tål

KMV-värdena är mer än kulturmiljö.
Oklart vad kulturmiljö omfattar i denna
fråga.

**Nu ska all vattenkraft i landet omprövas
och förses med moderna miljövillkor**

Nationell plan för detta – NAP

Regionala samverkansprocesser

Prövningsgrupper (2020–2040)

**Enskild prövning i Mark- och
miljödomstolen**

Förslaget till NAP ger ledning för att hitta balansen mellan (storskalig) vattenkraftproduktion och vattendragsmiljö.

NAP är inte alls så omfattande som den borde vara.

Tveksamt om de regionala samverkansprocesserna eller prövningsgrupperna tar hand om hela landskapet eller dess olika intressen.

Alla andra värden och intressen kommer enligt NAP-förslaget upp först i den enskilda prövningen.

Hänger således på den enskilde kraftverksägaren att ta upp och hävda dessa i ansökan.

Sen kan MMD fråga Vattenmyndigheten
angående KMV och nya miljö kvalitets-
normer i samband med prövningen.

Sen fattar Vattenmyndigheten beslut om
KMV och MKN och sen MMD om
miljövillkor.

Är detta hållbart?

Var kommer alla sakägare och miljöskyddsorganisationer in?

Det hållbara (och mest effektiva) sättet är att

1. Vattenmyndigheterna gör en översyn av vilka vattenförekomster som är KMV – synkat med prövningsgruppernas tidplan och med annan vattenvård.

Det hållbara (och mest effektiva) sättet är att

2. Alla värden och intressen uppmärksammas och kan delta i de regionala samverkansprocesserna/ prövningsgrupperna.

SVERIGES
HEMBYGDSFÖRBUND

Det hållbara (och mest effektiva) sättet är att

3. Att sökanden har sådana fullgoda underlag inför ansökan och omprövning, så att rätt miljövillkor kan ställas för verksamheten, dvs. åtgärder som baseras på också vad miljön i stort, andra intressen och verksamheter tål.

SHF och Skånes HF vill vara del av dialogen och ett stöd för rätt underlag och bedömningar i NAP, regionala samverkansprocesserna, prövningsgrupperna och de enskilda prövningarna – och till Vattenmyndigheterna...

Tack!

michael.lehorst@hembygdsforbundet.se

0703-866868

SVERIGES
HEMBYGDSFÖRBUND